

Jagers als de dood voor natuurbeheer

Hugh Gallacher

'Of deze studie voor de jagerswereld als geheel commercieel interessant is, waag ik te betwijfelen. Wij zijn immers bezig met de jacht in de toekomst. De doorsnee jager, lid van de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging (KNJV), is in z'n algemeenheid veel meer geïnteresseerd in aspecten gericht op de verantwoording van de jacht in de huidige maatschappij en in veel mindere mate in de jacht als hobby van een kleine elite.'

Met dit oordeel heeft de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging geprobeerd de handelseditie te torpederen van het proefschrift 'Mannen in het groen'. De uitgever heeft het advies echter genegeerd en een boek op de markt gebracht dat nu alweer zijn tweede druk beleeft. Commercieel is de studie van antropologe Heidi Dahles dus bepaald wel een succes te noemen. Maar is het boek nu eigenlijk de moeite waard voor wie geïnteresseerd is in 'de verantwoording van de jacht in de huidige maatschappij?'

Argumenten en motieven

Mijn antwoord op deze vraag luidt volmondig 'ja'. Maar alvorens dat antwoord toe te lichten, wil ik nog een opmerking vooraf maken.

Verantwoording van de jacht in de huidige maatschappij is geen kwestie die uitsluitend doorsnee jagers bezighoudt. Biologen, natuurbeschermers, dierenliefhebbers, terreinbeheerders, beleidsmakers, juristen, journalisten en onderwijsgevers zijn allemaal reuze benieuwd of jagers erin slagen aannemelijk te maken dat het doden van dieren in de natuur een noodzakelijke en eervolle bezigheid is. De inzet is hoog. Wanneer namelijk de jagers de maatschappij er niet van kunnen overtuigen dat dieren doodschieten een activiteit is met een redelijk doel, is het snel afgelopen met de jacht.

De verantwoording van de

jacht speelt zich op twee niveau's af: op dat van de argumenten en op dat van de motieven. Waarom een jager jaagt, kan worden begrepen door de argumenten tegen het licht te houden die een onderbouwing vormen voor de conclusie dat jacht een goede zaak is. Over de twaalf meest aangevoerde argumenten handelt mijn boek 'Waarom Jagen?'² Vandaar dat ik op deze plaats niet langer zal stilstaan bij het argumentatie-aspect. Waarom een jager jaagt, kan ook worden verhelderd door inzicht te geven in wat de jager beoogt en wat zijn beweegredenen zijn. Motieven kunnen soms worden gebruikt als argumenten (ik jaag omdat ik sensatie zoek), maar dikwijls leiden zij een eigen leven. Wat iemands werkelijke motieven zijn, treedt immers lang niet altijd aan het daglicht in een discussie met argumenten pro en contra. Er zijn zelfs motieven waarvan de handelende zich niet eens bewust is. Of die hij maar liever onbesproken laat. Een psycholoog of antropoloog moet deze verborgen drijfveren 'ontdekken'. In dit verband is de studie van Heidi Dahles buitengewoon interessant - en is het ook begrijpelijk dat de jagers zich er door in verlegenheid voelen gebracht.

Personalistische stijlfiguur

'Sterk en grimmig, zwart afstekend op het wit van de sneeuw, onverwacht opdui-

kend uit het hout', tekent Heidi Dahles op uit de mond van een jachtliterator die een Wilde Zwijn beschrijft.³ *'Geen dier dat zo eigenzinnig en ongevaarlijk, zo nors en stuurs als vervuld van eigen macht en onaantastbaarheid, maar ook zo eenzaam als zo'n oude solitaire, zijn weg door de bossen kiest. 't Is of zijn kleine ogen, die diep wegschuilen in de ruige borstels van zijn dik winterhaar, onheilspellend fonkelen. Of ze alles zien, alle gevaar waarnemen, maar dit negeren met een minachting, die hij, het oude everzwijn, mag koesteren voor alles en ieder die zijn rust verstoort en hem in de weg komt'.*

Wat verleent dit proza zo'n onmiskenbaar venatorisch karakter? Geen bioloog, geen natuurliefhebber, zal een Wilde Zwijn zulke kenmerken van de mens toedichten. Alleen een jager kan zo het beeld schetsen van een Wilde Zwijn als een krachtig en humeurig persoon. Als een oude machthebber, die ondanks zijn jaren nog onverwacht - en dan ongenadig - kan toeslaan. Deze personalistische stijlfiguur dient geen literair doel, maar heeft als oogmerk om juist die eigenschappen van het dier naar voren te halen die de jager interesseren: fysieke kracht, onvriendelijkheid, trots, agressiviteit.

Op de zelfde wijze typeert Ortega y Gasset in zijn 'filosofie van de jacht' de Wolf als een dier dat in wezen datgene is wat ontsnapt, als het weer-

barstige, het schuwe, wat verborgen is en onbereikbaar. Zo gaan Wolven er als het ware zelf al vanuit dat ze door de mens worden geschoten. Staan zij plotseling oog in oog met een mens, dan voelen zij zich automatisch de prooi en maken zij van die mens een jager: *'het enige juiste antwoord aan een wezen dat in obsessie leeft van te ontsnappen aan gevangenne, is een poging te doen zich er meester van te maken.'*⁴ De Wolf als uitdager.

Dieren als tegenspelers

Anders dan de bioloog en de natuurliefhebber waardeert de jager het dier niet om wat het dier zelf is, maar om wat hij in het dier ziet. Om de eigenschappen die hij aan het dier toeschrijft. Bij het Wilde Zwijn is dat de weerbaarheid, bij de Wolf de uitdaging, bij de Reebok de potentie, bij de Vos de slimheid, bij het Konijn de wendbaarheid. Steeds gaat het om eigenschappen die de jager zelf ook graag bezit. Heidi Dahles zegt hierover: *'Jagers classificeren als wild de dieren die een waardige tegenstander zijn. Zij vertalen de gedragingen van het wild in menselijke eigenschappen. Aspecten die deel uitmaken van de notie weerbaarheid zoals agressie, moed, kracht, snelheid, slimheid, uithoudingsvermogen en behendigheid worden op het wild geprojecteerd. Niet toevallig zijn dit eigenschappen die in onze samenleving nog steeds met mannelijkheid worden geassocieerd. Jagers, overwegend mannen, meten hun kracht, moed en snelheid met het wild en spiegelen zich aan hun dierlijke tegenstanders. Daarom waarderen zij juist de wildsoorten die het ideaalbeeld van een waardige tegenspeler het dichtst benaderen.'*⁵

Jagers gebruiken dus dieren (althans: sommige dieren) om een strijd te leveren met hun eigen ideaalbeeld. Voor het vi-

riele ritueel dat 'jacht' heet, hebben zij tegenspelers nodig die aan dat ideaalbeeld voldoen. Zij zoeken nauwkeurig die diersoorten uit die het beste hieraan voldoen en beschouwen deze als hun jachtwild. Als ergens, dan wordt hier wel de onoverbrugbare kloof zichtbaar die gaapt tussen biologen en natuurliefhebbers aan de ene kant en jagers aan de andere kant. Gaat het aan deze zijde om het leren kennen van het dier om zichzelf wille, aan gene zijde staat het bloederig spel centraal waarin het dier, ongevraagd, wordt betrokken.

Standing

Door je tegenstander te bestempelen als weerbaar en voortreffelijk, verleen je jezelf een vergelijkbare kwalificatie. Het jagersideaal is dat van fysieke en mentale superioriteit. Het is een aristocratisch mannelijkheidsideaal.

Heidi Dahles beschrijft in haar boek de zegetocht van deze voorstelling. Tot het begin van deze eeuw werd de georganiseerde jagerswereld gedomineerd door 'heerjagers van de oude stempel' - jagers uit kringen van adel, academici, industriëlen en grootgrondbezitters. Zij waren verenigd in de exclusieve 'Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging Nimrod'. Teneinde tegemoet te komen aan de behoefte aan een organisatie van 'alle' jagers werd naast Nimrod nog een tweede, minder elitaire vereniging opgericht: de Nederlandse Jagersvereniging. Lange tijd werden de functies van voorzitter en secretaris bekleed door de voorzitter en secretaris van Nimrod. Aangezien de Nederlandse Jagersvereniging geen eigen middelen bezat, werd zij gefinancierd door Nimrod. Bovendien had de Nederlandse Jagers Vereniging geen eigen orgaan, maar vond publicitair onderdak in het tijdschrift 'De Nederlandsche Jager', het lijfblad van Nimrod. Aldus

heeft de aristocratische jagerselite de georganiseerde jagers stevig in haar greep gehad. Ook (juist) nadat in 1940 Nimrod en de Nederlandse Jagers Vereniging gefusioneerd waren, konden de heerjagers een krachtig stempel blijven drukken op de normen en waarden van de Nederlandse jagers. Dit verklaart waarom de officiële jagerswereld altijd zo gebeten is geweest op 'broodjagers' (die het om de bout te doen is en niet om de sport) en op de 'boerenjagers' (die het op schadelijke dieren hadden gemunt en niet op het edele wild). Broodjagers en boerenjagers vormen de keiharde ontkenning van het idee van de jacht als hoofs tijdverdrijf.

Dit verklaart ook waarom de jagerswereld lange tijd met *dédain* heeft neergekeken op het doden van oneervolle diersoorten als 'kraaien' en Eksters. Pas wanneer deze dieren afgeschilderd worden als 'slimme rakkers' en 'zwarte roofridders', komen zij in aanmerking voor opname in de categorie van het weerbare wild en kan een echte jager zich verwaardigen zijn krachten met hen te meten. En zo lang ratten en Muskusratten een positief etiket ontberen, zullen jagers weigeren deze dieren toe te laten tot de status van 'jachtwild' en zullen jagers zich niet verwaardigen er hun patronen aan te verspillen. Jagers zijn steeds bezorgd om de standing van het wild. Zij zijn bang *'dat jagen geheel dienstbaar gemaakt wordt aan de burgerlijke noties van schadebestrijding en natuurbeheer'*, aldus stelt Heidi Dahles vast.⁶ En zij concludeert: *'Jacht, ondergeschikt gemaakt aan burgerlijke doelstellingen, verliest zijn aantrekkelijkheid voor de aristocratisch denkende jagers; rationalisering leidt onherroepelijk tot onttovering.'*

Najager

Aldus worden in het boek

Jagers zijn bang dat jagen geheel dienstbaar gemaakt wordt aan de burgerlijke noties van schadebestrijding en natuurbeheer.
Foto: Gerard Ameling.

'Mannen in het groen' de verborgen motieven voor het jagen blootgelegd. Het uitspeelen van een superieur mannelijkheidsideaal blijkt een constante te zijn in de geschiedenis van de jagerij. Het publiek is echter tegenwoordig niet bepaald gecharmeerd van dergelijke spelletjes - zeker niet als zij gaan gepaard met lawaai, schrik en bloed. Brede lagen van de bevolking kunnen zich met de jagerij alleen verzoenen wanneer deze in het

kader staat van natuurbeheer of schadebestrijding en dan nog uitsluitend wanneer doodschietsen het meest effectieve en het minst nadelige middel is. Geen wonder dat de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging niet gelukkig is met het verschijnen van de studie van Heidi Dahles. De door de KNJV zo vurig beleiden 'verantwoording van de jacht in de huidige maatschappij' wordt bepaald niet bevorderd door het inzicht dat de jager eigenlijk een najager is: een najager van een mannelijkheidsideaal dat zijn tijd heeft gehad.

Noten

1. Vgl. Dahles, H., 'Maak er een mooi verhaal van! Antropologen, informanten en geldschietters', *Sociodrome* 1990/5: 2-5.
2. Gallacher, H., 'Waarom jagen?' Twaalf argumenten tegen het licht gehouden, uitgeverij Icarus, Voorhout 1990.
3. Craandijk, J., 'Kruitlucht en buitengeuren'. 60 jaar jacht- en natuurbelevissen, Ede 1980: 167.
4. Ortega y Gasset, J., 'Het geluk van het jagen' Den Haag 1959: 104-5.
5. Dahles, H., 'Mannen in het groen', Nijmegen 1990: 215.
6. O.c. 219.

■ Dr. Hugh P. Gallacher, Akkerdistel 18, 7422 MA Deventer.